

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

פרשת שבוע **מטות- מסעי תשע"ח**

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

ספר אחד = שתי מהדורות הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

כדי להבין את נבואות ירמיהו, חייבים לקחת בחשבון כי הספר נכתב פעמיים, כך הצענו **בדברינו לפרשת מטות תשס"ד**. השבוע נרחיב את הדברים.

הספר נכתב בשתי תקופות עוקבות, שביניהן אירוע טראומתי. התקופה הראשונה החלה בשנה השלש עשרה ליאשיהו עד השנה הרביעית ליהויקים (סה"כ עשרים ושתיים שנים) - יאשיהו מלך 31 שנים, פחות 13=18 שנים, הואחזו מלך רק 3 חודשים ועל זה צריך להוסיף עוד 4 שנים של יהויקים). כתיבת הספר בראשונה מתוארת בפרק ל"ו פסוקים ד-א:

"וַיְהִי בִשְׁנַת הָרְבִיעִת לַיהוֹיָקִים בֶּן יֵאֲשֵׁהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְקֹנָק לֵאמֹר: קַח לְךָ מִגִּלְת סֵפֶר וְכַתְּבָהּ אֵלַיָּה אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל יְהוּדָה וְעַל כָּל הַגּוֹיִם מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ מִימֵי יֵאֲשֵׁהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה: אוֹלַי יִשְׁמְעוּ בֵּית יְהוּדָה אֵת כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר אֲנִי חָשָׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וְסִלְחָתִי וְלַעֲוֹנֹם וְלַחַטָּאתָם: וַיִּקְרָא יִרְמְיָהוּ אֵת בְּרוּךְ בֶּן גְּרִיָּה וַיִּכְתֹּב בְּרוּךְ מִפִּי יִרְמְיָהוּ אֵת כָּל דְּבָרֵי יְקֹנָק אֲשֶׁר דִּבַּר אֵלָיו עַל מִגִּלְת סֵפֶר." ברוך בן נריה לקח את הספר וקרא אותו בבית המקדש. וז"ל הכתוב(שם ח):

"וַיַּעַשׂ בְּרוּךְ בֶּן גְּרִיָּה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּהוּ יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְקֹרֵא בְּסֵפֶר דְּבָרֵי יְקֹנָק בֵּית יְקֹנָק." הציבור כנראה לא "התרגש" במיוחד מאזהרותיו הנבואיות של ירמיהו מפני ברוך (ירמיהו היה עצור בבית הסוהר, בפקודת יהויקים, עיינו ברש"י ובראשונים האחרים שם ח).

כמה חודשים לאחר מכן, ירמיהו כנראה שוחרר והעם היה מודאג מאוד מעלייתו של נבוכדנצר, שהומלך אחרי אביו בבבל. ירמיהו שלח שוב את ברוך בן נריה, להקריא את אזהרותיו וקריאתו לחזרה בתשובה, לפני הציבור שהתאסף בבית המקדש ביום צום ועצרה (עיינו ברד"ק שם ו). וז"ל הכתוב (שם ו):

"וַיִּקְרָא בְּרוּךְ בְּסֵפֶר אֵת דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֵּית יְקֹנָק בְּלִשְׁכַּת גְּמַרְיָהוּ בֶּן שָׁפָן הַסֹּפֵר בְּחֶצֶר הָעֲלִיּוֹן פֶּתַח שַׁעַר בֵּית יְקֹנָק הַחֹדֶשׁ בְּאַזְנֵי כָּל הָעָם." הפעם הדברים עוררו יותר "רעש". השרים הצדיקים (שנותרו ממשלו של יאשיהו), שלחו את ברוך וירמיהו למצוא מחבא (כדי שיהויקים הרשע לא יוכל לפגוע בהם) ולקחו את המגילה (המהדורה הראשונה של ספר ירמיהו) אל ארמונו של המלך יהויקים, בתקווה שהדברים ישפיעו על המלך. יהויקים הקשיב להקראת שלשה - ארבעה עמודים (=דלתות, עיינו שם כג) וציווה לזרוק את דברי ירמיהו אל האח המבוערת, לאש.

יהויקים ציווה למצוא את ירמיהו הנביא וברוך בן נריה הסופר ולעצרו. בדרך נס ירמיהו וברוך לא נמצאו - וַיִּסְתַּרְם יְקֹנָק (שם כו). במקום מסתור פלאי זה התחילה התקופה השנייה של כתיבת ספר ירמיהו, היא החלה בשנה החמישית ליהויקים והסתיימה אחרי גלות בבל (המאורע האחרון המתואר בספר ירמיהו הוא יציאתו של יהויכין מהבבל, שלשים ושבע שנים לאחר שהוגלה מירושלים. סה"כ ארבעים ושלש שנים 6) שנים אחרונות של יהויקים ועוד 37 שנות ישיבתו של יהויכין בכלא הבבל). שם, במחבוא ציווה הקב"ה על ירמיהו:

"וַיְהִי דָבָר יְקֹנָק אֶל יִרְמְיָהוּ אֲחֵרֵי שָׂרְף הַמֶּלֶךְ אֵת הַמִּגִּלָּה וְאֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: שׁוּב קַח לְךָ מִגִּלְת אֶתְרָת וְכַתֵּב עָלֶיהָ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַמִּגִּלָּה הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר שָׂרְף הַיְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה: ... וַיִּרְמְיָהוּ לָקַח מִגִּלְת אֶתְרָת וַיִּתְּנָהּ אֶל בְּרוּךְ בֶּן גְּרִיָּהוּ הַסֹּפֵר וַיִּכְתֹּב עָלֶיהָ מִפִּי יִרְמְיָהוּ אֵת כָּל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׂרְף הַיְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּאֵשׁ וְעוֹד נֹסֵף עָלֶיהֶם דְּבָרִים רַבִּים כְּהֵמָּה" (שם כז-לב). כל התהליך מתואר בקיצור נמרץ בכותרת הכפולה של ספר ירמיהו. הכותרת של כל הספר היא פסוק א' של פרק א':

"דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן חֵלְקִיָּהוּ מִן הַפְּהִינִים אֲשֶׁר בְּעֲנַתוֹת בְּאֶרֶץ בְּנִימִן." הפתיחה של המהדורה הראשונה היא פסוק ב: "אֲשֶׁר הָיָה דָבָר יְקֹנָק אֵלָיו בִּימֵי יֵאֲשֵׁהוּ בֶּן אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלוֹכוֹ." הפתיחה של המהדורה השנייה היא פסוק ג: "בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֵאֲשֵׁהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד תָּם עֲשָׂתִי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצַדִּיקָהוּ בֶּן יֵאֲשֵׁהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי."

לכן ירמיהו הוקדש פעמיים ונבחן פעמיים. בפעם הראשונה בעודו צעיר מאוד, הקדשה זו מתוארת בפסוקים ד-ב של פרק א':

"וַיְהִי דָבָר יְקֹנָק אֵלַי לֵאמֹר: בְּטָרֵם אֲצַרְךָ בְּכֶטֶן יִדְעִיתִךָ וּבְטָרֵם תֵּצֵא מִרְחֹם הַקִּדְשִׁיתִיךָ נְבִיא לַגּוֹיִם נְתִיחִיךָ: ... אֵל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי אֲתָךְ אֲנִי לְהַצִּילְךָ נְאֻם יְקֹנָק: וַיִּשְׁלַח יְקֹנָק אֶת יְדוֹ וַיַּעַע עַל פִּי וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֵלַי הִנֵּה נְתִיחִי דְבָרֵי בְּפִיךָ: רֵאָה הַפְּקֻדָּתִיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל הַגּוֹיִם וְעַל הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ וּלְהֶאֱבִיד וּלְהָרוֹס לְבָנוֹת וּלְנִטּוֹעַ: וַיְהִי דָבָר יְקֹנָק אֵלַי לֵאמֹר מָה אַתָּה רֵאָה יִרְמְיָהוּ: ..."

ההקדשה השנייה, במקום המחבוא, מתוארת בפסוקים שם יג-ט:

"וַיְהִי דָבָר יְקֹנָק אֵלַי שְׁנֵית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֵאָה וְאָמַר סִיר נְפֹחַ אֲנִי רֵאָה וּפְנֵי מִפְּנֵי צְפוּנָה: ... וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתְּנִיד וּקְמָת וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֵל תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן אֲחַתְּךָ לְפָנֵיהֶם: ... וְנִלְחַמּוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יִכְלּוּ לְךָ כִּי אֲתָךְ אֲנִי נְאֻם יְקֹנָק לְהַצִּילְךָ" (כגון להסתירו במקום מחבוא).

בע"ה, בשבוע הבא נוכיח את הדברים מפרק נוסף בספר. בינתיים, נתפלל כי יתקיימו ביתר שאת, גם נבואות הנחמה של הנביא: "כִּן אֲשַׁקֵּד עָלֵיהֶם לְבָנוֹת וּלְנִטּוֹעַ נְאֻם יְקֹנָק" (ירמיהו ל"א כז).

לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלבי"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו
לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד	לע"נ אסתר שמש ע"ה נלבי"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלבי"ע כ"ח באייר	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

פרשת מטות

הגעת כלים

על פי הערך: חזקת שררה, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך יד

”אֵךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֶפְרָת, כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים” (לא, כב-כג)

האם הגעלה מועילה בכלי זכוכית ובכלי פורצלן?

מהות הגעת כלים ומקורה. הגעלה פירושה הפלטה (רש"י איוב כא י; רמ"א בשולחן ערוך אורח חיים תנא ג), שמפליטה הבלוע שבתוך הכלי (רמ"א שם), מלשון שורו עֵבֶר וְלֹא יִגָּעַל (איוב שם).

כל כלי שנבלע בו איסור, כבולעו כך פולטו (פסחים ל ב; עבודה זרה עה ב), וכפי תשמישו הכשרו (טור ושולחן ערוך או"ח תנא ה ויורה דעה קכא א), שאם השתמשו בכלים בדבר איסור צונן, כגון כוסות וקיתוניות וצלוחיות, מדיחם במים, השתמשו בהם בחמים, כגון יורות - סירים גדולים - וקומקומים וכיוצא, מגעילם במים רותחים, השתמשו בהם על ידי האש, כגון השפודים והאסכלאות וכיוצא, מלבנם באש (משנה ע"ז שם ורש"י וברייתא שם; רמב"ם מאכלות אסורות פי"ג ה"ג; טוש"ע יו"ד שם).

למדים דין ההגעלה מהאמור בכלי מדין כאן: אֵךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֶפְרָת, כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר וְגו' וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים, ופירשו רש"י ורמב"ן (על התורה כאן): כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ, מה שדרך תשמישו על ידי הרתחה וחימום יגעילנו בחמים, ומה שתשמישו על ידי צלי ילבנו באש, וביאר הרמב"ן שלכן הוזכרו בכתוב ברזל ונחשת וכסף וזהב שדרך תשמישם באש ממש, ובדיל ועופרת שדרך תשמישם על ידי מים חמים, וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ, היינו כל דבר שאין תשמישו על ידי האש, כגון כוסות וצלוחיות, שתשמישם בצונן - ולא בלעו איסור (רש"י שם) - תעבירו במים, תדיוחו אותם במים לשפשפם יפה עד שתסיר השמנונית שדבקה בהם מן האיסור שנשתמש בהם (רמב"ן שם ע"פ הספרי).

בכלי חרס. התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו - גיעולו - לעולם (פסחים ל ב, ויש גורסים: דופנו, ע"י ע"ז לד א ודקדוקי סופרים פסחים שם), שכן בכלי מתכות שהיו במדין נאמר: תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ, וכן בחטאת נאמר: וְאִם בְּכָלִי נְחֹשֶׁת בְּשֶׁלֶה וּמִרְק וְנִשְׁטַף בְּמִים (ויקרא ו כא), ואילו בכלי חרס שבישלו בו חטאת נאמר (שם): לְשִׁבְרָה, ולכן אין הגעלה מועילה לכלי חרס. ואין אומרים שכשם שאינו פולט בהגעלה, כך לא יפלוט גם אחר כך כשיבשלו בו היתר, לפי שאינו פולט כל הגיעול לגמרי, אבל פולט הוא מעט מעט לעולם, וכשיבשלו בו היתר, אפילו לאחר כמה הגעלות, יפלוט מעט מהבלוע שבתוכו לתוך התבשיל (תוס' חולין ח א ד"ה שליבנה; רא"ש עבודה זרה פ"ה לד; תורת הבית לרשב"א בית ד שער ד).

לא אמרו שאין כלי חרס יוצא מדופיו אלא כשנבלע בו האיסור על ידי האש בבישול, אבל כשנבלע בצונן על ידי כבישה, כגון חביות של חרס שהיה בהן שכר של שעורים וכיוצא, ניתרות בהגעלה (מרדכי פסחים פ"ב ס"י תקסו בשם רבנו יואל; הגהת אשר"י ע"ז פ"ב ס"י כד בשם ר"מ; טור תנא בשם רבנו יואל; שו"ע שם כא). ודעת הש"ך (יו"ד ס"י קלה ס"ק לג) שאין הכלי נותר בהגעלה אלא כשהכלי אינו בן יומו.

בכלי זכוכית ופורצלן. כלי זכוכית נחלקו בהם ראשונים: (א) דעת הראב"ה (פסחים עמ' 191) והמרדכי (שם ס"י תקעד בשמו) והאגודה (ע"ז פ"ב ס"י כ) והאשכול (ח"ג עמ' 141) והרשב"א (ח"א ס"י רלג) והר"ן (פסחים פ"ב) והשולחן ערוך (אורח חיים תנא כו) שדיים בשטיפה בלבד, לפי שהם חלקים וקשים ואינם בולעים כלל, ואפילו כשהשתמשו בהם בחמים (רשב"א שם; שו"ע שם). (ב) אבל רבנו יחיאל מפריש (במרדכי פסחים שם וע"ז ס"י תתכו) ורבנו פרץ (מובא בארחות חיים חמץ ומצה ס"י צז) והתרומת הדשן (בשו"ת ס"י קלב ובפסקים ס"י קנא) והאגור (הלכות הגעלה בשם חכמי צרפת ואשכנז) והרמ"א (בשו"ע שם) סוברים שאף הגעלה אינה מועילה להם, שהואיל ותחילת בריאתם מן החול הרי הם ככלי חרס, וכן המנהג באשכנז ובכמה מדינות (תרומת הדשן שם ורמ"א שם), אבל בדיעבד מותר (דרכי משה וט"ז ומג"א וחק יעקב שם), שאם היה תשמישו בצונן מותר בדיעבד בהדחה, ואם בחמים או בכבישה מעט לעת מותר בדיעבד בהגעלה (מג"א וחק יעקב שם). (ג) והריטב"א (פסחים ל ב) כתב בשם הרא"ה שכלי זכוכית דינם ככלי מתכות ונכשרים בהגעלה, אלא שלכתחילה אסור להכשירם בהגעלה מפני שחש עליהם שלא יתבקעו ויש לחוש שלא יגעילם יפה.

כלים הנעשים מחומר שקוראים "פורצלן", נחלקו אחרונים: בעל הכנסת הגדולה (יו"ד קכא בהגה' הטור אות כו ובשירי כנסת הגדולה או"ח תנא הגה' בית יוסף אות ל) ורבי יעקב עמדין (בשו"ת שאלת יעבץ ח"א ס"י סז ובמור וקציעה ס"י תנא) סוברים שדינם ככלי זכוכית שאינם בולעים כלום ואינם צריכים הגעלה, אבל הרב חיד"א (במחזיק ברכה או"ח ס"י תנא אות י) דן אותם ככלי חרס שאין הגעלה מועילה להם (וע"י שדי חמד אסיפת דינים מע"ח אות ל ודרכי תשובה קכא ס"ק כו)¹.

¹ מתוך ע"י הגעלה, כרך ח, פרקים א, ט

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

פרשת מסעי

רוצח בשגגה וגלותו

על פי הערך: גלות, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך ו

"וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים מְקֻלָּט תְּהַיְיְנָה לָכֶם וְנָס שָׂמָּה רֹצֵחַ מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׂגְגָה, וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִנְּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט" (לה, יא-יב)

האם יש דין גלות וגואל הדם לרוצח בשגגה בזמן הזה?

חובה וגדרה. כל ההורג נפש בשגגה גולה (משנה מכות ז א; רמב"ם רוצח פ"ה ה"א) מהמדינה שהרג בה (רמב"ם שם) לערי מקלט (משנה מכות ט ב; רמב"ם שם), שנאמר: וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקֻלָּטוֹ וְגו' וְיָשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל (במדבר לה כה). אפילו אם אין גואל דם לנרצח, שיש לו רשות להרוג את הרוצח מחוץ לעיר מקלטו, חייב הרוצח בשגגה לגלות (ספרי דברים יט ה-ו, עיי"ש).

גדרה של הגלות הוא בתורת כפרה, שהגלות מכפרת על חטא הרוצח (עי' מכות ב ב "כי היכי דליהוי להו כפרה" ותוס' שם יא ב ד"ה מידי וריטב"א שם), ולא לחינם אמרה התורה שיגלה, אלא כדי שיתכפר (ריטב"א מכות יא ב). וביאר האור שמח (רוצח פ"ו הי"ב) שלכן חייב גלות אף כשאין צריך הצלה מגואל הדם משום כפרה. ואין הגלות מכפרת אלא על החטא, ולא להחזירו לעירו ולפטרו מגואל הדם, שכפרה זו פועלת מיתת הכהן הגדול, שאפילו לא גלה אלא יום אחד ומת הכהן הגדול הוא חוזר, ואילו לא מת הכהן הגדול אפילו שהה שם זמן רב אינו חוזר (תוס' שם יא ב ד"ה מידי וריטב"א שם). והריטב"א (שם ב ב ד"ה תנו רבנן) כתב בשם התוספות והרמב"ן שגלות אינה מכפרת ממש, ומיתת הכהן הגדול בלבד היא שמכפרת עליו.

הבית דין והעדים. דין גלות הוא כדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בבית דין של עשרים ושלושה, וכן בכל שאר הדברים שיש בין דיני נפשות לדיני ממונות, דין גלות כדיני נפשות (סנהדרין לג ב; רמב"ם סנהדרין פ"א ה"ד), שנאמר בחייבי מיתות בית דין: מות יומת הַרְצָח (במדבר לה יז), ונאמר בחייבי גלות: לָגַס שָׂמָּה הַרְצָח (שם ו), ולמדים בגזירה שוה "רוצח" "רוצח" שדיני גלות כדיני נפשות (סנהדרין שם ורש"י).

הסתפק הריטב"א (מכות ב א ד"ה מעידים אנו) אם גולה על פי הודאת עצמו שהרג נפש בשגגה, כיון שגלות כפרה היא, או שמכיון שיש בדבר חיוב מיתה, שאם יצא חוץ לתחום עיר מקלטו נהרג על ידי גואל הדם, אינו גולה על פי עצמו. והמהרש"א (מכות ו ב בחי' אגדות) כתב שגולה על פי עצמו ועל פי קרובים ופסולים. אבל בספרי זוטא (במדבר לח ל) שנינו: מכה נפש לפי עדים, מנין אף הגולה לפי עדים, תלמוד לומר מכה לפי עדים, ופירשו אחרונים שאינו חייב גלות אלא על פי עדים שראו שהרג ולא על פי הודאת עצמו (זית רענן שם; אמבואה דספרי שם).

בזמן הזה. בזמן הזה אין גלות נוהגת, שאין עכשיו ערי מקלט ולהיכן יגלה? שהרי ערי מקלט כבר הן מפורשות, ואין להוסיף עליהן, ואין לעשותן בחוץ לארץ, והן צריכות לכהן גדול (תשובות הגאונים שערי צדק ח"ה ש"ז ס"י לח), ועוד שכשם שאין דנים דיני נפשות בזמן הזה, כך אין דנים דיני גלות (עי' ספר החינוך מצוה תי ומנחת חינוך שם ועי' ישועות ישראל חושן משפט ס"י ב). וכך כתב האור זרוע (ח"א ס"י קיב) בשם רב שרירא גאון, שההורג נפש בזמן הזה אין בידינו לעשות לו מאומה ולא להגלותו¹.

וכן בזמן הזה שאין דיני נפשות נוהגים, כתב האורים ותומים (ס"י ב) שאין רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח, שהרי אין לו רשות להורגו אלא לאחר שנגמר דינו בפני בית דין של עשרים ושלושה (ועי' קצות החושן שם ס"ק א, ועי' רבנו ירוחם בסוף הספר בשם הר" אברהם: "ונראה שדינים אלו - של גואל הדם - צריכים גם בזמן הזה"). והחוות יאיר (ס"י קמו) כתב שאפילו אם בזמן שדנו דיני נפשות יכול גואל הדם להרוג את הרוצח גם בלי התראה, בזמן הזה שבטלו דיני נפשות ודאי שאין רשות לגואל הדם להרוג ואפילו לסבב לו מיתה על ידי ערכאות, שלא יפה כחו של גואל הדם מכח סנהדרין וכל בתי דיני ישראל.

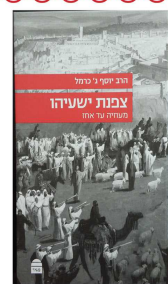
גוי שהרג ישראל בזמן הזה, כתב בשו"ת צמח צדק (לרמ"מ מניקלשבורג ס"י קיא) שחובה על גואל הדם להשתדל להביאו לערכאות שלהם לדונו ולהענישו, וחייב להוציא הוצאות ממון על זה².

¹ מתוך ע' גלות, כרך ו, פרקים א, ב, ו
² מתוך ע' גואל הדם, כרך ה, פרק ו

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלב"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד			

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Auckland, New Zealand

אוקלנד, ניו זילנד

שבט תשנ"ג

קיום טקס הלוייה בבית-הכנסת

שאלה

המנהג בעיר אוקלנד (בניו זילנד) הוא להתחיל את טקס ההלוייה בבית הכנסת, בנוכחות ארון המת, במקרה שהנפטר היה רב או נשיא לשעבר של הקהילה.

מנהג זה התרחב למקרים בהם נפטרו אנשים חשובים נוספים, כגון סגן ראש העיר או אישיות חשובה אחרת, בלי קשר לשמירת המצוות של הנפטר.

סיבות המנהג הנ"ל, הינן ע"מ לתת כבוד לנפטר, וכדי להכיל את אנשי הקהילה הרבים, הנוכחים בטקס זה.

שאלתי המתיחסת למנהג, הינה כדלקמן:

האם מנהג זה הוא כשר, ואם כן, האם יש לעשותו בתנאים כלשהם?

תשובה

אין להתיר עריכת הספד או חלק מן טקס ההלוויה בתוך בית-הכנסת בשום אופן, ובוודאי שאין להכניס את הארון להיכל¹. המנהג לעשות כן הוא רק באלוף וגאון, היינו אדם גדול הן בתורה הן בחשיבות, וזה אשר מביא גם קהל גדול להלוויה. הטעם שלא להתיר הוא, שאין זה מכבוד בית-הכנסת להכניס בו ארון המת ולהספיד בו, כמבואר בשו"ע, הן בהלכות בית-הכנסת² הן בהלכות אבילות³, ורק בתלמיד-חכם גדול אשר ציבור גדול מתאסף ללוותו – מותר⁴. הצעתנו, שבהגיע צורך כזה (ל"ע), יקיימו את ההספד בחצר בית-הכנסת או באולם הסמוך לו, אם ישנו כזה⁵, ויה"ר שיבולע המות לנצח וכו'.

¹ ברייתא במס' מגילה (כח ע"ב) "ואין מספידין בהם" וכו', ומבואר שם בגמרא שהספד של רבים המותר הוא כאשר הנפטר הוא תלמיד-חכם או אשת ת"ח כשרה וצנועה, כך שגם הנפטר היה גדול וגם הציבור המתאסף הוא גדול. וכבר הסביר רמב"ם בשו"ת שלו (סי' קסא) שהספד של רבים הוא "דבר יוצא מן הכלל ובלתי רגיל שבא אליו איש גדול המעלה".

וראה בשו"ת "הר צבי" להגרצ"פ פרנק (חיו"ד סי' רסו) המסביר, שכלתו של פרם הוכנסה לחדר הסמוך לבית-הכנסת, ולא בתוך ההיכל. ועיין "חכמת אדם" (כלל קנה סעיף יח) המתיחס לעניין זה בחומרא רבה. גם הרב ב"צ מ"ח עוזיאל בשו"ת "פסקי עוזיאל בשאלות הזמן" (סי' לד) אשר זאת בתוקף.

² אורח חיים סי' קנא סעיף א.
³ יורה דעה סי' שדמ סעיפים יט-כ. והדברים מבהירים את כוונתו באו"ח, שאין ההיתר בכל אדם חשוב שנפטר ואשר כל בני העיר באים ללוותו, אלא דווקא כשהוא היה חכם אלוף וגאון.

⁴ אמנם בשו"ת "שרידי אש" (ח"ב סי' יב) מקל בזה יותר, ואולם מתוך ההערה בתחילת הסימן משמע שזה היה בזמן, שהנאצים ימ"ש אסרו התאספות של יהודים מחוץ לבתי-הכנסת.

⁵ ע"פ דברי הרב פרנק והרב עוזיאל הנ"ל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
ליליאן בת פורטונה
יפה בת רחל יענטע

רועי משה אלחנן בן גינה דברה
מאירה בת אסתר
פריאל דפנה חיה בת שרה
בתוך שאר חולי עם ישראל

יוסף (יוסי) בן חנה
דוד חיים בן רסה Rassa
רבקה רינה בת גרונה נתנה